Artikel Penyelidikan

Seni Warisan Dikir Barat Pelita Kabat; Tuan Yacob Bin Tuan Ismail.

Siti Nur Ramadan Mohd Sahim[1], Nurdiana Fariha Ainuddin[2], Fatin Nur Zulkipli[3,*], dan Nurulannisa Abdullah[4]

[1] Fakulti Sains Maklumat, UiTM Cawangan Kelantan; 2020456042@student.uitm.edu.my;

[2] Fakulti Sains Maklumat, UiTM Cawangan Kelantan; 2020496438@student.uitm.edu.my;

[3] Fakulti Sains Maklumat, UiTM Cawangan Kelantan; email; fatinnurzul@uitm.edu.my;

[4] Fakulti Sains Maklumat, UiTM Cawangan Kelantan; annisa@uitm.edu.my;

* Correspondence: fatinnurzul@uitm.edu.my; +60124515040.

Abstrak: *Kajian ini bertujuan untuk meneroka latar belakang kehidupan, pengalaman, penglibatan, pencapaian dan cabaran Tuan Yacob bin Tuan Ismail, atau lebih dikenali sebagai Tuan Kob Raja Saring, sebagai seorang tokoh penggiat seni warisan Dikir Barat di Kelantan. Dikir Barat merupakan seni persembahan tradisional yang bukan sahaja berfungsi sebagai hiburan, malah menjadi medium komunikasi dalam menyampaikan nasihat, pengajaran dan nilai-nilai kemasyarakatan. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui kaedah sejarah lisan dengan menjalankan temu bual bersama tokoh bagi memperoleh maklumat berkaitan pengalaman dan penglibatan beliau sebagai tukang karut. Maklumat yang diperoleh turut disokong melalui penelitian terhadap sumber rujukan berkaitan seni Dikir Barat. Hasil kajian menunjukkan bahawa pengalaman, disiplin, minat dan komitmen Tuan Kob Raja Saring selama lebih tiga dekad telah menyumbang kepada kelangsungan seni warisan Dikir Barat. Kajian ini turut memperlihatkan bahawa kesenian tersebut masih relevan dalam masyarakat walaupun mengalami perubahan seiring dengan perkembangan teknologi dan peredaran zaman. Secara keseluruhannya, kajian ini menekankan kepentingan pendokumentasian pengalaman tokoh seni melalui pendekatan sejarah lisan sebagai usaha memelihara pengetahuan, identiti dan keaslian warisan budaya tempatan. Dapatan kajian diharapkan dapat menjadi sumber rujukan kepada penyelidik, pelajar dan masyarakat, khususnya generasi muda, dalam memahami serta menghargai kepentingan pemeliharaan seni warisan Dikir Barat.*

Kata kunci: *Dikir Barat, sejarah lisan, seni warisan, Tuan Kob Raja Saring, kebudayaan Kelantan*

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

1. PENGENALAN

Seni dan budaya merupakan elemen penting yang mencerminkan identiti, nilai serta warisan sesebuah masyarakat. Seni merujuk kepada hasil ciptaan yang mempunyai nilai keindahan, manakala budaya merangkumi cara hidup, pemikiran, kepercayaan, adat istiadat dan amalan yang diwarisi oleh sesuatu kelompok masyarakat. Dalam konteks ini, Dikir Barat merupakan salah satu seni persembahan tradisional yang melambangkan keunikan warisan kebudayaan masyarakat Melayu, khususnya di negeri Kelantan.

Dikir Barat merupakan seni persembahan tradisional yang dipercayai berasal dari selatan Thailand sebelum diperkenalkan di Kelantan sekitar tahun 1940-an. Kesenian ini dikatakan telah dibawa oleh seorang tokoh tempatan yang dikenali sebagai Haji Mat Leh dan pada awalnya dikenali

sebagai "Dikir Hulu" sebelum menggunakan nama "Dikir Barat". Seiring dengan perkembangan zaman, Dikir Barat semakin mendapat tempat dalam kalangan masyarakat dan menjadi salah satu bentuk hiburan rakyat yang terkenal di Kelantan. Persembahannya menggabungkan elemen nyanyian, pantun, irama dan muzik tradisional yang disampaikan secara berkumpulan. Kajian Shaipuddin Muhammad (2014) turut menunjukkan bahawa perubahan irama dan bentuk persembahan mempengaruhi penerimaan masyarakat terhadap Dikir Barat.

Dalam persembahan Dikir Barat, terdapat beberapa peranan utama, khususnya tukang karut, tok juara dan awak-awak. Tukang karut berperanan menyampaikan pantun secara spontan, termasuk unsur nasihat, jenaka dan kritikan sosial, manakala tok juara mengetuai nyanyian yang disambut oleh awak-awak sebagai kumpulan korus. Persembahan ini turut diiringi alat muzik tradisional bagi menghasilkan keharmonian irama dan memperkukuh penyampaian mesej kepada penonton. Oleh itu, Dikir Barat bukan sekadar berfungsi sebagai hiburan, malah menjadi medium komunikasi yang menyampaikan nilai-nilai murni, pengajaran dan mesej kemasyarakatan. Huraian tentang peranan tukang karut, tok juara dan awak-awak ini turut dijelaskan oleh Nurul Jazlina Hairul Azhar et al. (2022) dalam kajian sejarah lisan mengenai seni persembahan Dikir Barat.

Selain itu, persembahan Dikir Barat sering diadakan dalam pelbagai majlis kemasyarakatan seperti majlis perkahwinan, majlis perasmian, majlis berkhatan dan program kebudayaan. Pertandingan Dikir Barat turut dianjurkan oleh persatuan belia, institusi pendidikan dan agensi kerajaan dengan penyertaan daripada pelbagai peringkat umur. Penganjuran aktiviti sedemikian memainkan peranan penting dalam memperkenalkan serta mengekalkan kesinambungan seni warisan ini dalam kalangan masyarakat, khususnya generasi muda.

Sehubungan itu, kajian ini memberikan tumpuan kepada Tuan Yacob bin Tuan Ismail, atau lebih dikenali sebagai Tuan Kob Raja Saring, yang merupakan seorang tokoh penggiat seni Dikir Barat di Kelantan. Melalui pendekatan sejarah lisan, kajian ini bertujuan untuk meneroka latar belakang kehidupan, pengalaman, penglibatan, pencapaian dan cabaran beliau sebagai tukang karut. Pendokumentasian pengalaman tokoh ini diharapkan dapat menyumbang kepada pemeliharaan pengetahuan tentang seni warisan Dikir Barat serta meningkatkan penghargaan masyarakat terhadap kepentingan mengekalkan khazanah budaya tradisional untuk generasi akan datang..

2. PERMASALAHAN KAJIAN

Dikir Barat merupakan salah satu seni warisan tradisional yang menjadi identiti kebudayaan masyarakat Kelantan. Kesenian ini bukan sahaja berfungsi sebagai hiburan, malah menjadi medium komunikasi, penyampaian nasihat dan kritikan sosial dalam kehidupan masyarakat. Namun begitu, perkembangan teknologi dan perubahan bentuk persembahan telah membawa kepada transformasi seni Dikir Barat daripada persembahan tradisional kepada persembahan yang menggabungkan elemen moden. Perubahan ini menimbulkan persoalan tentang usaha mengekalkan keaslian dan kesinambungan seni warisan Dikir Barat dalam kalangan generasi muda.

Selain itu, pengalaman, pencapaian dan cabaran yang dilalui oleh penggiat seni tradisional perlu didokumentasikan agar pengetahuan serta sumbangan mereka tidak hilang ditelan zaman. Tokoh seperti Tuan Yacob bin Tuan Ismail, atau lebih dikenali sebagai Tuan Kob Raja Saring, mempunyai pengalaman lebih daripada 30 tahun dalam bidang Dikir Barat. Pengalaman beliau sebagai tukang karut merupakan sumber penting untuk memahami perkembangan, cabaran dan usaha memelihara kesenian tersebut.

Sehubungan itu, kajian ini dijalankan melalui pendekatan sejarah lisan bagi mendokumentasikan latar belakang, penglibatan, pencapaian dan cabaran Tuan Kob Raja Saring dalam seni warisan Dikir Barat. Kajian ini diharapkan dapat menyumbang kepada pemeliharaan pengetahuan tentang kesenian tradisional serta meningkatkan kesedaran masyarakat, khususnya generasi muda, terhadap kepentingan mengekalkan warisan budaya Kelantan.

3. OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini bertujuan untuk meneroka latar belakang kehidupan, penglibatan, pencapaian dan cabaran Tuan Yacob bin Tuan Ismail (Tuan Kob Raja Saring) sebagai seorang tokoh penggiat seni warisan Dikir Barat, khususnya dalam peranan beliau sebagai tukang karut.

Secara khususnya, objektif kajian ini adalah untuk:

a. Mengenal pasti latar belakang kehidupan Tuan Yacob bin Tuan Ismail sebagai tokoh seni warisan Dikir Barat.

b. Meneroka pengalaman dan penglibatan Tuan Yacob bin Tuan Ismail sebagai tukang karut dalam seni warisan Dikir Barat.

c. Menganalisis pencapaian dan cabaran yang dihadapi oleh Tuan Yacob bin Tuan Ismail sepanjang penglibatan beliau dalam seni warisan Dikir Barat.

4. PERSOALAN KAJIAN

Kajian ini dijalankan bagi meneroka latar belakang kehidupan, pengalaman, penglibatan, pencapaian dan cabaran Tuan Yacob bin Tuan Ismail (Tuan Kob Raja Saring) sebagai seorang tokoh penggiat seni warisan Dikir Barat, khususnya dalam peranan beliau sebagai tukang karut.

Secara khususnya, persoalan kajian ini adalah seperti berikut:

a. Apakah latar belakang kehidupan Tuan Yacob bin Tuan Ismail sebagai tokoh seni warisan Dikir Barat?

b. Bagaimanakah pengalaman dan penglibatan Tuan Yacob bin Tuan Ismail sebagai tukang karut dalam seni warisan Dikir Barat?

c. Apakah pencapaian dan cabaran yang dihadapi oleh Tuan Yacob bin Tuan Ismail sepanjang penglibatan beliau dalam seni warisan Dikir Barat?

5. KEPENTINGAN DAN SUMBANGAN KAJIAN

Kajian ini memberikan sumbangan penting dalam usaha mendokumentasikan dan memelihara seni warisan Dikir Barat sebagai salah satu identiti kebudayaan masyarakat Melayu, khususnya di negeri Kelantan. Melalui pendekatan sejarah lisan bersama Tuan Yacob bin Tuan Ismail (Tuan Kob Raja Saring), kajian ini dapat memperluas pemahaman tentang pengalaman, penglibatan dan sumbangan tokoh dalam memastikan kelangsungan seni persembahan tradisional tersebut.

Dari aspek organisasi, kajian ini dapat membantu meningkatkan pengiktirafan terhadap peranan kumpulan dan persatuan Dikir Barat dalam memelihara serta mempromosikan kesenian

tradisional. Pendokumentasian pengalaman tokoh juga boleh dijadikan sumber rujukan oleh organisasi kebudayaan dalam merancang program pembangunan bakat, latihan dan aktiviti pemeliharaan warisan seni.

Dari aspek masyarakat, kajian ini dapat meningkatkan kesedaran dan penghargaan terhadap keunikan Dikir Barat yang bukan sahaja berfungsi sebagai hiburan, malah menjadi medium penyampaian nasihat, pengajaran dan nilai-nilai murni. Penglibatan dalam aktiviti Dikir Barat juga berpotensi memupuk disiplin, kerjasama, keyakinan diri dan kemahiran komunikasi, khususnya dalam kalangan generasi muda. Selain itu, kesenian ini berpotensi membuka peluang ekonomi kepada penggiat seni melalui persembahan dan aktiviti kebudayaan.

Dari perspektif negara, kajian ini menyumbang kepada usaha pemeliharaan identiti dan warisan kebudayaan Malaysia. Keunikan persembahan Dikir Barat yang turut diperkenalkan di peringkat antarabangsa berpotensi meningkatkan pengiktirafan terhadap kepelbagaian seni tradisional negara serta menggalakkan pertukaran budaya dengan masyarakat luar. Dari sudut pendidikan dan pembentukan pemikiran, Zul Hanis Yop Othman dan Che Ibrahim Salleh (2023) meneliti hubungan antara bahasa, falsafah dan pemikiran Melayu yang terkandung dalam lirik Dikir Barat.

Dari sudut akademik, kajian ini menyumbang kepada pengembangan pengetahuan berkaitan sejarah, perkembangan dan amalan seni Dikir Barat melalui pengalaman langsung seorang penggiat seni. Maklumat yang didokumentasikan dapat dijadikan bahan rujukan kepada penyelidik, pelajar dan institusi pendidikan dalam menjalankan penyelidikan lanjutan berkaitan seni persembahan tradisional, sejarah lisan dan pemeliharaan warisan budaya.

Secara keseluruhannya, kajian ini bukan sahaja mendokumentasikan pengalaman dan sumbangan Tuan Kob Raja Saring sebagai tukang karut, malah turut memberikan nilai kepada organisasi, masyarakat, negara dan bidang akademik. Hasil kajian diharapkan dapat menyokong usaha pemeliharaan dan pewarisan seni Dikir Barat agar terus dikenali, dihargai dan diwarisi oleh generasi akan datang.

6. TINJAUAN LITERATUR

Dikir Barat merupakan salah satu seni persembahan tradisional yang mempunyai nilai kebudayaan dan identiti tersendiri dalam masyarakat Melayu, khususnya di negeri Kelantan. Kesenian ini bukan sahaja berfungsi sebagai hiburan, malah berperanan sebagai medium komunikasi, penyampaian maklumat, kritikan sosial dan pemeliharaan nilai-nilai masyarakat. Kajian terdahulu telah membincangkan Dikir Barat daripada pelbagai perspektif, termasuk aspek komunikasi, penggunaan bahasa, kandungan lirik, transformasi persembahan dan perkembangan teknologi dalam seni tradisional. Brennan (2001) turut membincangkan hubungan antara Dikir Barat, identiti budaya dan konteks keagamaan di Kelantan.

6.1 Dikir Barat sebagai Medium Komunikasi

Menurut Wan Azri Wan Mohamad (2022), Dikir Barat bukan sekadar persembahan kebudayaan, malah merupakan suatu peristiwa komunikasi yang melibatkan penggunaan bahasa dalam konteks sosial tertentu. Peristiwa komunikasi ini dapat difahami melalui pendekatan Etnografi Komunikasi yang merangkumi komponen SPEAKING, iaitu latar, peserta, matlamat, urutan tindakan, nada, saluran, norma dan genre. Pendekatan ini menjelaskan bagaimana penggunaan bahasa, interaksi antara penggiat seni dan konteks persembahan saling berkaitan dalam menyampaikan mesej kepada

masyarakat. Oleh itu, Dikir Barat dapat dilihat sebagai medium komunikasi tradisional yang menggabungkan unsur hiburan dengan penyampaian maklumat, nasihat dan pengajaran.

6.2 Kritikan Sosial dalam Lirik Dikir Barat

Selain berfungsi sebagai medium komunikasi, lirik Dikir Barat turut memainkan peranan penting dalam menyampaikan kritikan sosial. Mohd Fahmi Ismail et al. (2016) telah menjalankan kajian kualitatif melalui analisis kandungan terhadap lirik lagu Dikir Barat yang dinyanyikan oleh Halim Yazid dan Cikgu Naim. Kajian tersebut memberikan tumpuan kepada unsur kritikan sosial yang melibatkan sikap pemimpin, tingkah laku masyarakat, golongan remaja dan semangat patriotisme. Dapatan kajian memperlihatkan bahawa lirik Dikir Barat digunakan untuk menyampaikan teguran dan pandangan terhadap isu kemasyarakatan secara berhemah melalui pemilihan kosa kata, sindiran dan ungkapan yang bersesuaian. Hal ini menunjukkan bahawa Dikir Barat bukan sekadar medium hiburan, tetapi turut berfungsi sebagai saluran pendidikan tidak formal dan pembentukan kesedaran sosial dalam masyarakat.

Dari aspek kandungan persembahan, Dikir Barat tradisional lazimnya mengetengahkan tema kehidupan seharian masyarakat setempat yang disampaikan melalui unsur jenaka, nasihat dan sindiran. Walau bagaimanapun, perkembangan semasa telah memperluas tema persembahan kepada isu ekonomi, politik, pendidikan, kesihatan dan perpaduan sosial. Perubahan ini memperlihatkan keupayaan Dikir Barat untuk menyesuaikan kandungan persembahannya dengan perkembangan masyarakat tanpa mengabaikan fungsi asalnya sebagai medium penyampaian mesej dan nilai budaya.

6.3 Transformasi dan Pemodenan Seni Dikir Barat

Perkembangan teknologi dan perubahan cita rasa masyarakat turut mempengaruhi bentuk persembahan Dikir Barat. Muhammad Ubaidillah Mohd Rapi (2014) membincangkan transformasi Dikir Barat sebagai salah satu aspek perkembangan kesenian tradisional. Dalam konteks persembahan kontemporari, penggunaan muzik rakaman atau minus-one telah menjadi salah satu bentuk penyesuaian yang membolehkan persembahan dilaksanakan tanpa penggunaan sepenuhnya alat muzik tradisional. Walaupun pembaharuan ini dapat memberikan kepelbagaian kepada persembahan, perubahan tersebut turut menimbulkan persoalan tentang pemeliharaan identiti dan keaslian seni Dikir Barat. Raja Iskandar Raja Halid (2011) menjelaskan peranan media penyiaran dan rakaman dalam memperluas populariti serta mengubah cara Dikir Barat dipersembahkan dan disebarkan.

Selain penggunaan muzik rakaman, inovasi teknologi turut diperkenalkan dalam persembahan Dikir Barat. Mohamad Hafiz Yusoff Bakri (2022) melaporkan penggunaan teknologi seperti pemetaan unjuran cahaya (projection mapping), holografi dan rakaman pergerakan (motion capture) dalam persembahan Dikir Barat Sentuhan Teknologi Kisah Hang Tuah yang diadakan di Pusat Pelancongan Malaysia (MaTiC), Kuala Lumpur, pada November 2022. Penggunaan teknologi tersebut membolehkan elemen visual tiga dimensi, animasi dan interaksi digital digabungkan dengan persembahan tradisional bagi menghasilkan pengalaman yang lebih menarik kepada penonton. Perkembangan ini memperlihatkan potensi teknologi dalam memperluas daya tarikan Dikir Barat, khususnya kepada generasi muda. Namun demikian, keseimbangan antara inovasi dan pemeliharaan ciri tradisional perlu diberikan perhatian bagi memastikan identiti kesenian tersebut terus dikekalkan.

6.4 Peranan Dikir Barat dalam Pemeliharaan Warisan Budaya

Dikir Barat juga mempunyai kepentingan dalam memperkukuh hubungan sosial dan memperkenalkan kebudayaan Malaysia kepada masyarakat luar. Farah Shazwani (2022) melaporkan peranan Dikir Barat sebagai medium yang dapat mengeratkan hubungan kebudayaan antara Malaysia

dengan Singapura. Hal ini memperlihatkan bahawa seni persembahan tradisional berpotensi menjadi platform pertukaran budaya serta memperluas pengiktirafan terhadap warisan tempatan.

Dalam masyarakat Kelantan, Dikir Barat secara tradisinya dipersembahkan dalam pelbagai majlis kemasyarakatan, termasuk majlis perkahwinan, majlis perasmian dan majlis berkhatan. Pertandingan Dikir Barat turut dianjurkan oleh persatuan belia dan agensi kerajaan bagi menggalakkan penyertaan masyarakat daripada pelbagai peringkat umur. Aktiviti sedemikian berpotensi menyokong kesinambungan seni warisan melalui penglibatan generasi baharu serta pemindahan pengetahuan dan kemahiran daripada penggiat seni yang berpengalaman.

6.5 Jurang Penyelidikan dan Hubungannya dengan Kajian Semasa

Berdasarkan literatur yang dibincangkan, kajian terdahulu telah memberikan perhatian kepada fungsi komunikasi, kritikan sosial, transformasi dan inovasi teknologi dalam persembahan Dikir Barat. Walau bagaimanapun, sumber-sumber yang ditinjau dalam bahagian ini kurang memberikan tumpuan khusus kepada pengalaman kehidupan, penglibatan, pencapaian dan cabaran individu yang memainkan peranan sebagai tukang karut. Pengalaman penggiat seni merupakan sumber pengetahuan yang penting kerana dapat memberikan gambaran tentang perkembangan, amalan dan perubahan Dikir Barat berdasarkan perspektif individu yang terlibat secara langsung dalam kesenian tersebut.

Sehubungan itu, kajian ini menggunakan pendekatan sejarah lisan untuk meneroka pengalaman Tuan Yacob bin Tuan Ismail, atau lebih dikenali sebagai Tuan Kob Raja Saring, sebagai seorang tukang karut yang telah berkecimpung dalam seni Dikir Barat selama lebih tiga dekad. Melalui pendokumentasian pengalaman beliau, kajian ini diharapkan dapat melengkapkan perbincangan literatur sedia ada dengan memberikan perspektif penggiat seni terhadap kelangsungan, pencapaian dan cabaran pemeliharaan Dikir Barat sebagai warisan kebudayaan masyarakat Kelantan

7. METODOLOGI

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui kaedah sejarah lisan bagi meneroka latar belakang kehidupan, pengalaman, penglibatan, pencapaian dan cabaran seorang tokoh seni warisan Dikir Barat di Kelantan. Kaedah sejarah lisan dipilih kerana membolehkan pengumpulan maklumat secara langsung daripada individu yang mempunyai pengalaman dan pengetahuan mendalam dalam bidang yang dikaji. Melalui pendekatan ini, pengalaman serta sumbangan tokoh dapat didokumentasikan sebagai sumber rujukan bagi pemeliharaan warisan kebudayaan tempatan.

Informan kajian ialah Tuan Yacob bin Tuan Ismail, atau lebih dikenali sebagai Tuan Kob Raja Saring, yang dilahirkan pada 10 April 1956 di Kampung Pintu Pupuh, Saring, Pasir Puteh, Kelantan. Beliau merupakan bekas kakitangan Pejabat Perhutanan Negeri Kelantan dan mempunyai pengalaman lebih tiga dekad sebagai tukang karut dalam seni persembahan Dikir Barat sejak sekitar tahun 1985. Sepanjang penglibatannya, beliau turut diberikan pengiktirafan sebagai Ikon Tukang Karut pada 13 Mei 2022 dalam majlis yang melibatkan Majlis Kebudayaan Negeri Kelantan (MKNK) dan Persatuan Dikir Barat Kelantan (PENDIKIR). Beliau juga pernah berperanan sebagai ketua juri dalam pertandingan Dikir Barat. Pemilihan beliau sebagai informan adalah berdasarkan pengalaman luas, kepakaran serta sumbangan beliau dalam perkembangan dan pemeliharaan seni warisan Dikir Barat.

Pengumpulan data dilaksanakan melalui temu bual secara bersemuka bersama informan. Pada peringkat awal, pengkaji mengenal pasti beberapa tokoh yang berpotensi untuk ditemu bual sebelum memilih Tuan Kob Raja Saring berdasarkan kesesuaian latar belakang dan pengalaman beliau dengan

objektif kajian. Seterusnya, soalan temu bual disediakan dengan memberikan tumpuan kepada latar belakang kehidupan, pengalaman penglibatan sebagai tukang karut, pencapaian serta cabaran yang dihadapi sepanjang berkecimpung dalam seni Dikir Barat.

Sesi temu bual dijalankan secara bersemuka dan dirakam bagi memastikan maklumat yang disampaikan oleh informan dapat didokumentasikan dengan tepat. Rakaman temu bual kemudiannya ditranskripsikan dalam bentuk teks untuk memudahkan penelitian terhadap maklumat yang diperoleh. Selain data temu bual, pengkaji turut merujuk sumber sekunder seperti artikel, bahan penerbitan dan kajian terdahulu yang berkaitan dengan sejarah serta perkembangan seni Dikir Barat bagi menyokong perbincangan kajian.

Maklumat yang diperoleh daripada transkripsi temu bual diteliti dan disusun berdasarkan tiga fokus utama kajian, iaitu latar belakang kehidupan informan, pengalaman serta penglibatan beliau sebagai tukang karut, dan pencapaian serta cabaran sepanjang penglibatan dalam seni Dikir Barat. Penyusunan maklumat ini bertujuan untuk memastikan hasil kajian dapat dibincangkan secara sistematik dan selaras dengan objektif serta persoalan kajian.

Secara keseluruhannya, penggunaan pendekatan sejarah lisan membolehkan pengalaman dan pengetahuan Tuan Kob Raja Saring didokumentasikan sebagai sumber maklumat mengenai perkembangan seni warisan Dikir Barat. Pendekatan ini juga memberikan ruang kepada pengkaji untuk memahami sumbangan dan cabaran penggiat seni berdasarkan pengalaman individu yang terlibat secara langsung dalam bidang tersebut.

8. HASIL KAJIAN

Hasil kajian ini diperoleh melalui temu bual sejarah lisan bersama Tuan Yacob bin Tuan Ismail, atau lebih dikenali sebagai Tuan Kob Raja Saring, seorang tokoh penggiat seni warisan Dikir Barat di Kelantan. Dapatan kajian dibincangkan berdasarkan tiga aspek utama, iaitu latar belakang kehidupan tokoh, pengalaman dan penglibatan beliau dalam seni Dikir Barat, serta pencapaian dan cabaran sepanjang penglibatannya sebagai tukang karut.

Tuan Yacob bin Tuan Ismail dilahirkan pada 10 April 1956 di Kampung Pintu Pupuh, Saring, Pasir Puteh, Kelantan. Beliau merupakan bekas kakitangan Pejabat Perhutanan Negeri Kelantan yang mempunyai minat mendalam terhadap seni persembahan tradisional, khususnya Dikir Barat. Beliau lebih dikenali dalam kalangan penggiat seni dengan gelaran Tuan Kob Raja Saring. Pengalaman dan penglibatan beliau selama lebih tiga dekad menjadikan beliau antara individu yang mempunyai pengetahuan serta pengalaman luas dalam kesenian tersebut. Tokoh yang menjadi informan utama kajian ini ditunjukkan dalam Gambar 1.

Gambar 1: Sesi temu bual bersama Tuan Yacob bin Tuan Ismail

Berdasarkan maklumat temu bual, Tuan Kob Raja Saring mula mempelajari seni Dikir Barat sekitar tahun 1985. Minat dan kecintaan terhadap kesenian tradisional ini mendorong beliau untuk terus aktif sebagai tukang karut. Dalam persembahan Dikir Barat, tukang karut memainkan peranan penting dalam menyampaikan pantun, nasihat, jenaka dan kritikan sosial melalui penggunaan bahasa yang kreatif serta bersesuaian dengan konteks persembahan.

Sepanjang penglibatannya, beliau menunjukkan komitmen yang tinggi dalam mengembangkan kemahiran dan pengetahuan berkaitan seni Dikir Barat. Pengalaman tersebut turut memberikan peluang kepada beliau untuk memahami perubahan yang berlaku dalam bentuk persembahan, termasuk penggunaan teknologi dan muzik moden. Dapatan ini memperlihatkan bahawa pengalaman penggiat seni tradisional merupakan sumber pengetahuan penting dalam memahami perkembangan dan kesinambungan Dikir Barat.

Dari aspek pencapaian, Tuan Kob Raja Saring telah menerima pengiktirafan sebagai Ikon Tukang Karut pada 13 Mei 2022 dalam majlis yang melibatkan Majlis Kebudayaan Negeri Kelantan (MKNK) dan Persatuan Dikir Barat Kelantan (PENDIKIR). Pengiktirafan tersebut mencerminkan sumbangan dan penglibatan berterusan beliau dalam seni persembahan Dikir Barat. Selain itu, pengalaman beliau sebagai ketua juri pertandingan Dikir Barat turut menunjukkan pengiktirafan terhadap pengetahuan dan kepakarannya dalam bidang kesenian tersebut.

Dari aspek cabaran, perkembangan teknologi dan perubahan bentuk persembahan Dikir Barat merupakan antara isu yang diberikan perhatian. Penggunaan muzik rakaman atau minus-one dalam persembahan moden memperlihatkan perubahan daripada amalan tradisional yang menggunakan alat muzik secara langsung. Walaupun pendekatan moden berpotensi menarik minat penonton, perubahan tersebut turut menimbulkan kebimbangan terhadap pemeliharaan identiti dan keaslian seni Dikir Barat. Oleh itu, usaha mengekalkan elemen tradisional perlu diberikan perhatian agar kesenian ini dapat terus diwarisi tanpa kehilangan ciri kebudayaannya.

Secara keseluruhannya, hasil kajian menunjukkan bahawa pengalaman, minat, disiplin dan komitmen Tuan Kob Raja Saring memainkan peranan penting dalam memastikan kelangsungan seni warisan Dikir Barat. Pencapaian dan sumbangan beliau turut memperlihatkan kepentingan penggiat seni tradisional sebagai sumber pengetahuan dalam usaha mendokumentasikan serta memelihara warisan kebudayaan masyarakat Kelantan.

9. KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, kajian sejarah lisan ini menunjukkan bahawa seni Dikir Barat masih relevan sebagai warisan kebudayaan masyarakat Melayu, khususnya di Kelantan. Berdasarkan temu bual bersama Tuan Yacob bin Tuan Ismail (Tuan Kob Raja Saring), Dikir Barat bukan sekadar hiburan, malah berperanan sebagai medium komunikasi yang menyampaikan nasihat, pengajaran dan nilai-nilai murni kepada masyarakat. Pengalaman dan sumbangan beliau selama lebih tiga dekad membuktikan bahawa komitmen penggiat seni amat penting dalam memastikan kelangsungan warisan tradisional ini. Walaupun Dikir Barat mengalami perubahan seiring dengan perkembangan teknologi dan peredaran zaman, usaha memelihara keaslian serta identiti kesenian tersebut perlu diteruskan. Oleh itu, pendokumentasian pengalaman tokoh melalui pendekatan sejarah lisan diharapkan dapat meningkatkan kesedaran dan penghargaan masyarakat, khususnya generasi muda, terhadap kepentingan memelihara seni Dikir Barat sebagai khazanah warisan budaya negara..

Penghargaan: Setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih diucapkan kepada Tuan Yacob bin Tuan Ismail atas kesudian berkongsi pengalaman, pengetahuan dan maklumat berharga sepanjang sesi temu bual. Penghargaan turut diberikan kepada Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Kelantan, serta semua pihak yang memberikan sokongan dan kerjasama dalam menjayakan kajian ini. Semoga kajian ini dapat menyumbang kepada usaha pemeliharaan dan kelestarian seni warisan Dikir Barat.

RUJUKAN

Brennan, C. (2001). Religion, cultural identity, and Kelantan's dikir barat. The Australian Journal of Anthropology, 12(3), 302–311. https://doi.org/10.1111/j.1835-9310.2001.tb00079.x

Farah Shazwani. (2022). Dikir barat taut hubungan Malaysia-Singapura. Sinar Harian. https://www.sinarharian.com.my/article/236623/berita/nasional/dikir-barat-taut-hubungan-malaysia-singapura

Mohamad Hafiz Yusoff Bakri. (2022). Inovasi dikir barat guna teknologi pukau penonton. Utusan Malaysia. https://www.utusan.com.my/gaya/sastera/2022/10/inovasi-dikir-barat-guna-teknologi-pukau-penonton/

Muhammad Ubaidillah bin Mohd Rapi. (2014). Dikir barat dari segi transformasi. Universiti Malaysia Sarawak. http://ir.unimas.my/id/eprint/18736/1/Dikir%20Barat%20dari%20segi%20transformasi%20%2824%20pages%29.pdf

Mohd Fahmi Ismail, Salmah Jan Noor Muhammad, Mohd Firdaus Che Yaacob (2016), Unsur Amanat dan Impak Lirik Dikir Barat Halim Yazid, International Journal of Language Education and Applied Linguistics (IJLEAL), Vol. 4, 67-80.

Nurul Jazlina Hairul Azhar, Nor Aziera Wanie Aziz, Mazlina Pati Khan, & Nik Azliza Nik Ariffin. (2022). Seni persembahan dikir barat warisan seni kebanggaan negeri Kelantan. Jurnal Sejarah Lisan Malaysia, 6(2), 44–61. https://ir.uitm.edu.my/id/eprint/92638/

Raja Iskandar Raja Halid. (2011). Modernizing tradition: The media and dikir barat of Kelantan. Scottish Journal of Arts, Social Sciences and Scientific Studies, Vol.20, Issue 1, 27-36.

Shaipuddin Muhammad. (2014). Analisis muzik dan persembahan dikir barat di Kelantan: Satu penilaian dan persepsi masa hadapan. International Journal of Creative Future and Heritage (TENIAT), 2(2), 49–61. https://doi.org/10.47252/teniat.v2i2.245

Wan Azri Wan Mohamad. (2022). Kegiatan bahasa dalam dikir barat. Dewan Bahasa. https://dewanbahasa.jendeladbp.my/2022/10/06/5439/

Zul Hanis Yop Othman, & Che Ibrahim Salleh. (2023). Bahasa dan pemikiran dalam dikir barat. Jurnal Sains Sosial, 8(1), 55–63. https://www.unimel.edu.my/journal/index.php/JSS/article/download/1445/1150